

MORGENBLADET

Onsdag 27. april 1960

«Historieskrivningen er en literaturform vi med alla medel söker göra til vetenskap.»

# 9. april i Norges historie

Av YNGVAR HAUGE

Vi har feiret 9. april, og selv over denne den svarteste dag i vår historie ble det lagt et festlig og formildende skjær. I presse, film og Kringkasting ble dagen celebrert så vi nesten fikk inntrykk av å nærme oss både 1905 og Fedrene på Eidsvold, for ikke å tale om krigsutbruddet i 1914, nevnt som direkte parallell til begynnelsene i 1940.

I 1940 het det at vi «ble tatt på sengen». Nu i 1960 kunne selv dette spørsmålet diskuteres. Mange unge mennesker sa at de fikk se 9. april slik som de ikke ønsket å se den, med heltedyrkelse, hamstring og litt illegalt arbeid, igrunnen en morsom tid. Kanskje det overhodet ikke var noe annet enn et godt oppslag til et nasjonalt og populært underholdningsprogram, slik det ble servert.

\*

Det er meget ved den fremstilling vi fikk av 9. april man kunne forundre seg over, hvis ikke hensikten hadde vært så klar og tydelig. Ved å gjenta en påstand og gi en fremstilling i samme regi tilstrekkelig mange ganger går den inn i bevisstheten som virkelighet, og det som ble gitt var retningslinjer for 9. aprils historie i det norske folks bevissthet, og videre til utformning i en regulær historisk

fremstilling når tiden kommer. At folk ut fra feilaktige forutsetninger, eller kanskje av politisk antagonisme, kan protestere mot enkelte punkter i fremstillingen må man alltid regne med, men de få stemmer som hever seg til protest, betyr lite eller intet mot de almindelige anerkjente sannheter. Det har vi sett så mange eksempler på også fra vår egen historie, at forholdet er velkjent.

Kong Sverre sa fore, hva den islandske abbeden skulle skrive, så var han sikker på å få sin historie slik som han ville ha den. Vi har ingen Kong Sverre, men vi har fremdeles medlemmer av regjeringen Nygaardsvold som også sist 9. april kunne fortelle litt om hvordan det egentlig foregikk. Som bakgrunn for den historiske tradisjonsdannelse ble dagen i det hele meget vellykket, sett fra et partipolitisk synspunkt.

\*

9. aprils virkelighet vil ikke og kan ikke gå inn i historien. Hvor grell den var og hvor svart og håpløs den virket, vil ettertiden aldri få oppleve. Som naturlig er, konsentrerer man seg om regjering, stor-

ting og generalstab, den ansvarlige politiske ledelse og den militære overkommando, hvis ansvar i forholdenes medfør måtte sies å være meget betinget av de unnlitelssynsninger som var begått. En oberst i den norske hær som stod i gangen da stortingsmennene gikk inn til møte på Hamar, fikk slengord fordi de militære ikke hadde greid å holde Oslo, slik at Stortinget kunne fortsette sitt arbeide. Obersten ble harm, men han behersket seg og svarte bare: «Det får De snakke med Deres kamerater om derinne. Det er ikke vi som har hatt makten her i landet».

Allerede 9. april 1940 står vi overfor to klart motsatte synspunkter, representert av politikerne og militæretaten. Disse synspunkter var på ingen måte av ny dato, men de ble sterkt tilspisset av den akutte situasjon. Vi har alltid hørt at det var de seirende som skrev historie eller bestemte hvordan den skulle skrives, og de seirende blir i dette tilfelle regjeringen Nygaardsvold og dens etterfølgere. Det som teller ved tilblivelsen av en historisk tradisjon er ånden og tonen i den almindelige fremstilling — den som gir det generelle og det almenyldige

bildet langt mer enn den beskjefte seg med de særspørsmål det kan oppstå diskusjon om. Mobiliseringsspørsmålet måtte nødvendigvis berøres, og fremstillingen stod nokså lenge uimotsagt, men bedømt som ledd i oppbygningen av den historiske tradisjon må det sies at det svar og den utredning som ble gitt, vi må vel si på Regjeringens vegne, neppe vil kunne aksepteres av en kritisk historiker.

\*

Spørsmålet er ikke, hva som egentlig hendte 9/4 1940, men hvordan begivenhetene skal brukes for å danne dette bildet av regjering og storting i spissen for det norske folk som skal overlates til våre etterkommere.

Man fristes sterkt til å si-tere en realfagstudent som senere fikk et godt navn i norsk videnskap. Han satt og så på at professoren løste en oppgave på tavlen, og så sa han høyt: «Det er gæli, det er gæli alt sammen». Men kan man ødelegge et sprog og berøve et folk dets viktigste kulturmiddel, kan man i en oversettelse bryte i stykker meninger og innhold i Den Hellige Skrift, kan man sagtens også lage historie med de utmerkede hjelpemidler man idag har til disposisjon.

103457